

Neushoorns

Binnenkort zo dood als de dodo?

door Wim Braakhekke

Er is waarschijnlijk geen diersoort die zo zwaar te lijden heeft van handel en daarmee verbonden stroperij als de neushoorn. Het totale aantal levende neushoorns blijkt sinds 1970 te zijn teruggelopen met een schrikbarende 85%! Zeker als men bedenkt hoeveel inspanningen er gedaan zijn om de neushoorn te behouden, is dit een ontmoedigend feit. Dit artikel schetst waarom de oliecrisis zo belangrijk was voor de neushoorn en hoe de verschillende soorten er op dit moment voor staan. Daarbij is vooral gebruik gemaakt van gegevens die verzameld werden door olifant- en neushoornspecialist Esmond Bradley Martin. In verband met de spoedactie 'Red de laatste neushoorns' is er extra aandacht voor de zwarte neushoorn.

Er zijn 5 verschillende neushoornsoorten. Een schamel aantal vergeleken met de ongeveer 30 soorten die er 60 miljoen jaar geleden bestonden.

Van de vijf 'moderne' soorten leven er 3 in Azië en 2 in Afrika. De Aziatische soorten zijn de Indische, Javaanse en Sumatraanse neushoorn. Afrikaans zijn de zwarte (of puntlip) neushoorn en de witte (of breedlip) neushoorn. Van die laatste bestaan weer twee ondersoorten: de Zuidelijke en de Noordelijke witte neushoorn.

Alle neushoorns worden op dit moment met uitsterven bedreigd. Kijken we naar het perspectief op wat langere termijn, dan staat de Zuidelijke witte neushoorn er nog het best voor. De populatie die rond de eeuwwisseling uit minder dan 100 dieren bestond, is nu uitgegroeid tot een groep van meer dan 4000 stuks. Voor alle andere soorten geldt het omgekeerde. Van de Noordelijke witte neushoorn bijv. waren er duizenden in 1960. Nu nog maar 18. Oorzaak: stroperij, waarmee ook de zwarte neushoorn in grote delen van zijn vroeger uitgestrekte verspreidingsgebied heeft te kampen.

Het WWF en de zwarte neushoorn

Sinds zijn oprichting in 1961 heeft het internationale Wereld Natuur Fonds 7.151.000 miljoen Zwitser-

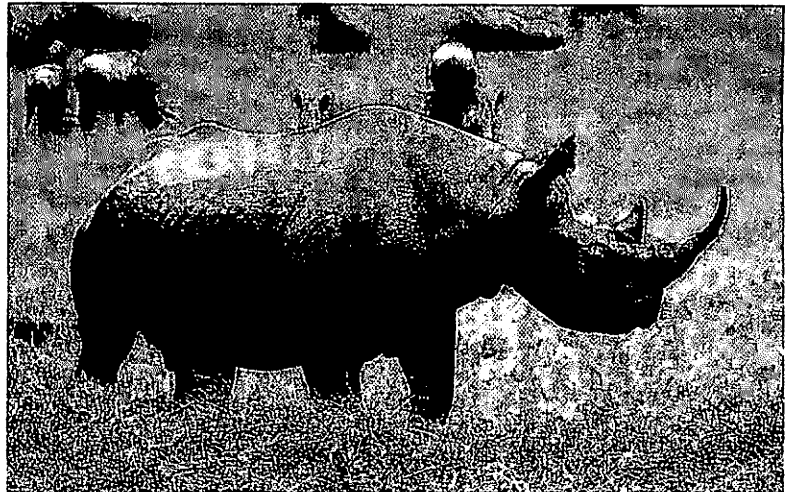
se Francs besteed aan 93 verschillende neushoornprojecten, verspreid over Afrika en Azië. Aan de zwarte neushoorn werden 32 projecten gewijd, met een totaalbedrag van 2.825.000 Francs. Ondanks die geweldige inspanning en ondanks alle publiciteit die de zwarte neushoorn kreeg, is hun aantal dramatisch afgenomen: van 100.000 exemplaren in 1961 tot 65.000 in 1970 en 4.000 nu. Slachtpartijen door stropers vonden vooral plaats in Tsjaad, de Centraal Afrikaanse Republiek, alle landen van Oost-Afrika, Zambia, Mozambique en Angola. De zwarte neushoorn deed zo zijn intrede op de officiële rode lijst (be-

dreigde diersoorten) van de Internationale Unie voor het Behoud van de Natuur en de Natuurlijke Hulpbronnen (IUCN).

Stroperij gaat door

De illegale jacht op de laatste grote populatie van de zwarte neushoorn in de Zambezi Vallei (Zimbabwe) begon eind 1984. Het zijn vooral stropers uit Zambia die de grens over komen om de Zambezi-neushoorns te doden. In het begin werd nog getracht de stroperij met milde methoden te beperken. Toen dat niet bleek te werken en bovendien verschillende parkwachters door stropers werden ge-

Van de twee Afrikaanse neushoornsoorten is de zwarte of puntlipneushoorn, met een gewicht van 1000 kilo en een schofthoogte van 1.60 m, de kleinste.

**ACTIE 'RED
DE LAATSTE
NEUSHOORNS'**

Actie 'Red de laatste neushoorns'

In 1960 waren er in Afrika nog 100.000 zwarte neushoorns. Vandaag zijn dat er nog hooguit 4.000. En als we niets doen zullen ook deze laatste 4.000 de komende tijd worden uitgemoord. In zo'n 25 jaar is de stand van dit imposante dier te gronde gericht door stroperij vanwege zijn hoorn. Aan deze hoorn worden in Arabië en in het Verre Oosten allerlei mythische eigenschappen toegekend, die alle op bijgeloof berusten. Zo zou poeder van de hoorn potentieverhogend werken... en geldt een dolk met een heft van neushoorn-hoorn als hét symbool van mannelijkheid in Noord-Jemen en de Emiraten. Uiteraard is dit allemaal onzin, maar dit onuitroeibare bijgeloof leidt ertoe dat één kilogram neushoorn-hoorn tot f 6.000,- opbrengt. Dit is voldoende om stropersbendes met de modernste wapens de neushoorn te laten afslachten. Vaak zijn ze nauwelijks te stoppen omdat jachtopzichters en parkwachters het meestal met totaal verouderd materieel moeten stellen.

Het Wereld Natuur Fonds wil voorkomen dat de neushoorn, die al miljoenen jaren op de aarde leeft, door bijgeloof en geldbejag zal worden uitgeroeid. We zijn echter al bijna te laat. Daarom vragen we uw aandacht voor de spoedactie 'Red de laatste neushoorns', waarin we graag de volgende projecten dringend zouden willen financieren.

Neushoorns op televisie

De NCRV zal 12 december 1987 aandacht aan de actie 'Red de laatste neushoorns' besteden in een uitzending van het actualiteitenprogramma 'Hier en Nu'.

ZIMBABWE

f 300.000,-

Bestrijding stroperij in de Zambezi Vallei, o.a. met behulp van helicopters en patrouilles. In de Zambezi Vallei leven zo'n 450 zwarte neushoorns, de laatste groep van die grootte.

KENIA

f 100.000,-

Bouw en afrastering en andere anti-stroperij maatregelen op de Laikipia Ranch. Op dit uitgestrekte particuliere terrein leven zo'n 50 neushoorns. Men wil er hier nog 150 onderbrengen.

ZIMBABWE/KENIA

f 100.000,-

Het beveiligen of eventueel verplaatsen van diverse geïsoleerde (groepen) neushoorns in Zimbabwe en Kenia. Een deel van deze dieren zal worden ondergebracht in het Nakuru Nationaal Park, Tsavo en de Laikipia Ranch.

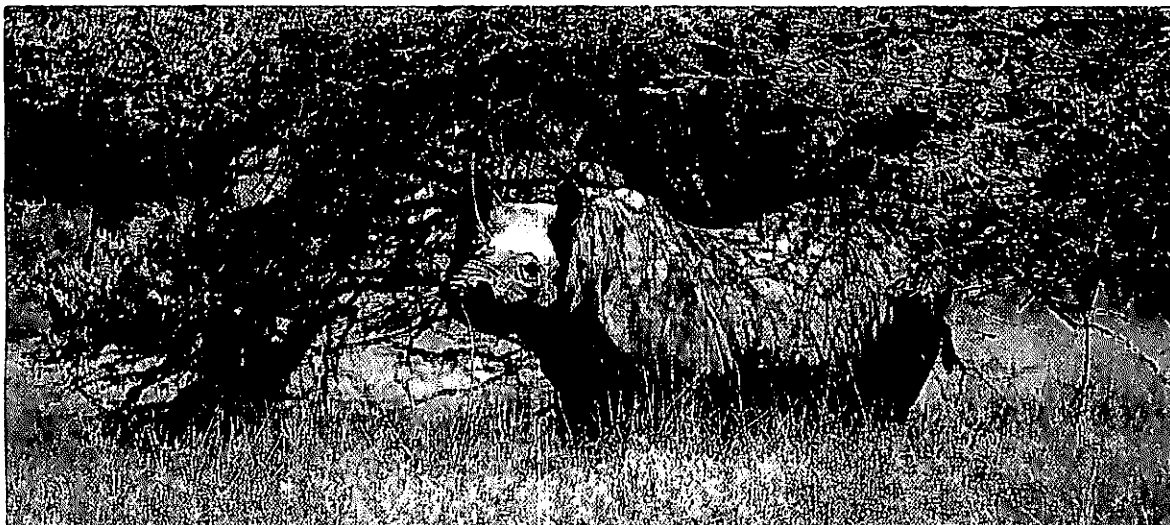
GEHEEL OOST-AFRIKA

f 250.000,-

Diverse acties op het hoogste niveau om de handel in neushoorn-hoorn tegen te gaan. Alhoewel bescherming in het veld harder nodig is dan ooit zal er nooit wezenlijk iets veranderen als de vraag naar neushoorn-hoorn niet verdwijnt. Hiertoe zijn scherpe beleidsmaatregelen nodig op internationaal niveau, maar ook vele bewustmakingscampagnes.

Graag roepen wij uw hulp in bij het bij elkaar brengen van de gelden voor bovenstaande projecten. Help mee om de zwarte neushoorn z'n laatste overlevingskans te geven! □

Door stroperij is de zwarte neushoorn bijna uitgeroeid. Met de spoedactie 'Red de laatste neushoorns' wil het Wereld Natuur Fonds voorkomen dat de zwarte neushoorn definitief van de aardbodem verdwijnt.

Panda is het maandblad van de Stichting Het Wereld Natuur Fonds-Nederland, de Nederlandse afdeling van WWF (World Wide Fund for Nature). Het verschijnt 11 x per jaar en wordt gratis toegezonden aan de donateurs.

Redactie

Leden: Ir. W. G. Braakhekke, E. F. Elzen-ga, Bert Garthoff, Ir. R. C. van der Giessen, N. F. Halbertsma, Drs. S. M. ten Houte de Lange, Mr. T. Kroesen-Verjaal, Dr. J. C. van Noordwijk-van Veen, Mr. A. D. Vas Nunes.

Redactie-secretaris: Willem Vermeulen.

Artikelen uit Panda mogen worden overge-nomen na toestemming vooraf, mits de bron wordt vermeld. Iedere overname en gebruik van het Panda-logo is - als beschermd beeldmerk - slechts mogelijk na vooraf-gaande toestemming.

Adresveranderingen en klachten

Adresveranderingen en klachten over het niet ontvangen van Panda moeten worden gericht aan de donateursadministratie van het Wereld Natuur Fonds, postbus 7, 3700 AA Zeist. Adresveranderingen dient men ten minste zes weken te voren op te geven, onder vermelding van het admini-stratienummer (vermeld op het adres-strookje).

Secretariaat Wereld Natuur Fonds

Bezoekadres: Eerste Hogeweg 2, Zeist.
Postadres: Postbus 7, 3700 AA Zeist.
Telefoon: 03404-22164.
Postrekening 44466, Zeist.
Bank: Mees & Hope N.V., Utrecht,
rekening 21.36.50.797. (gironummer bank: 6400)

Verzendhuis Wereld Natuur Fonds

Postbus 7, 3700 AA Zeist; postrekening 30.19.487.

Donateurs

Donateur(trice) kan men worden door een jaarlijkse storting van (ten minste) f 27,50 op postrekening 44466 ten name van het Wereld Natuur Fonds, Zeist (buitenland f 37,50). Donateur(trice) voor het leven wordt men door eenmaal (ten minste) f 750,- te betalen; voor 60 jaar en ouder ten minste f 375,-.

Jeugd donateurs

Jeugd donateurs (tot 21 jaar) ontvangen het blad Panda en betalen een minimum donatie van f 22,- per jaar (buiten Nederland f 32,-).

Wereld Natuur Fonds Rangers

Rangers zijn de junioren van het Wereld Natuur Fonds tot zestien jaar. Zij betalen f 22,- per jaar (buitenland f 32,-) en ont-vangen elf maal per jaar het blad TamTam. Ranger-supporters (boven 18 jaar) betalen per jaar f 22,- plus f 5,50 (voor het Ranger Educatie Fonds), totaal f 27,50 (buiten-Nederland f 37,50).

Inlichtingen: Wereld Natuur Fonds Rangers, postbus 284, 3700 AG Zeist, tel. 03404-22144, postrekening 201120, Zeist.

Grafische verzorging

Grafische bedrijven Bosch & Keuning - Baarn.

panda

Maandblad
van het Wereld
Natuur Fonds

Inhoud

Actie 'Red de laatste neushoorns'	163
Neushoorns. Binnenkort zo dood als de dodo?	164
De laatste neushoorns van Kenia	169
Azoren, planten onder hoge druk	172
Biogram	174
Moeder Natuur hulpbehoevend?	175

Welkom aan 90.000 nieuwe donateurs!

Sinds 23 oktober 1987 is het aantal donateurs van het Wereld Natuur Fonds met een enorme sprong gestegen. Door de oproep die door Ivo Niehe tijdens het programma 'Kies voor de Natuur' van de TROS werden gedaan, hebben zich ruim 90.000 mensen aangemeld als nieuwe donateur. In één klap steeg het aantal donateurs daar-door van 125.000 tot ruim 215.000! Graag heten wij alle nieuwe donateurs van harte welkom. We zijn hen zeer dankbaar voor hun besluit ons te steunen en hopen dat ze nog vele jaren donateur zullen blijven.

Dank aan de TROS

Dit geweldige resultaat was al-leen mogelijk dankzij de mede-werking van de TROS en vele

Prins Bernhard en André van Duin met orang Micha tijdens hun bijzondere be-zoek aan Burgers' Dierenpark.

van haar medewerkers. Onze dank gaat dan ook vooral uit naar de TROS, die wij hartelijk willen feliciteren met dit geweldige succes. Speciale vermelding verdienen André van Duin voor zijn gedenkwaardige inter-view met Prins Bernhard, en Ivo Niehe, die met zijn presentatie zovelen overtuigde.

Bij de voor- en achterplaat:

In 1961 waren er nog 100.000 zwarte neushoorns, in 1970 nog 65.000 en nu nog maar 4000. Oorzaak: stroperij.

Fotoverantwoording:

Voor- en achterplaat: Hans Reinhard/COLEMAN; p. 162 C. de Cock; pp. 163, 164, 165, 166 (kaart), 167 (kaart), 169, 170, 171, 175 WNF; pp. 166 (tekeningen), 167 (tekeningen) Handboek World Wildlife Rangers; 168 A. Banner; pp. 172, 173, 174 dr. J. van Noordwijk.

Drieëntwintigste jaargang

december 1987 n. 2

panda

Yeh
"Red de laatste Neushoorns"

Maandblad van het Wereld Natuur Fonds

Moeder Natuur hulpbehoevend?

Een overdenking voor de donkere dagen

December. Het jaar op z'n donkerst. En uit verlangen naar het licht steken wij kaarsen aan, laten wij straks een kerstboom stralen en glinsteren, en vullen wij bij de jaarwende de lucht met sterrenregens en gloedwolken van vuurwerk.

Daarom ook lopen wij op het nieuwe voorjaar vooruit door nu al lentebloemen in huis te halen of anderen daarmee te verrassen. Hyacinten vooral, en narcissen. Liefst witte, die komen het licht het meest nabij. En we zijn er best blij mee dat je ze hartje winter

cint komt immers heus wel in bloei zonder die hulp. Maar dan op zijn manier, op zijn tijd, straks in 't voorjaar. En is de natuur ermee geholpen dat er ook in december hyacinten bloeien? Of helpen kweker en bloemist en wij die graag zo'n bloem in huis hebben of weggeven daar alleen maar onszelf mee? Heeft de natuur eigenlijk ooit onze hulp nodig? Redt zij zichzelf altijd wel?

Dat ligt eraan wat wij verstaan onder 'de natuur'. Bedoelen wij ermee: het grote geheel van alle gebeuren op aarde en in het heelal,

daar waar het evenwicht in die natuur verloren dreigt te gaan.

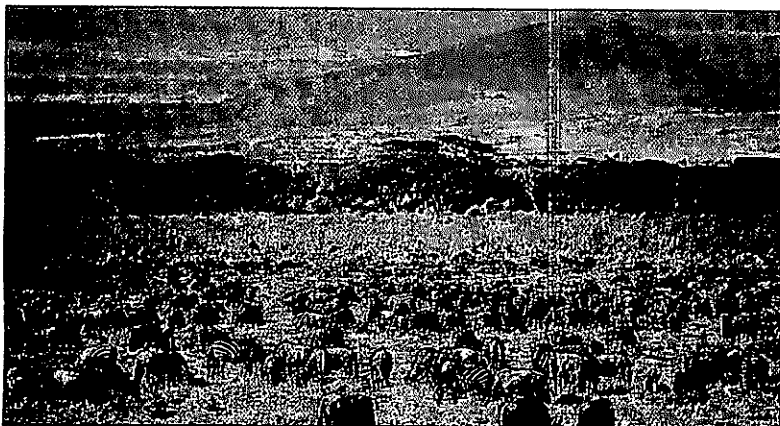
Van deze beheerplicht was al sprake in oude geschriften en heilige boeken. En het is nog altijd een hoogst actuele taak, omdat het een steeds dwingender noodzaak is dat de mens toeziet op wat de mens uitricht met de natuur. Dit inzicht werd 25 jaar geleden in daden omgezet door degenen die toen het Wereld Natuur Fonds oprichtten. Vandaag de dag wordt, alleen al hier in Nederland, hun inzicht gedeeld door ruim 215.000 donateurs en door tallozen die op andere wijze bijdragen.

De resultaten van al die inspanning en opoffering zijn vele en goede. Successen willen wij ze niet in de eerste plaats noemen, liever spreken wij van noodzakelijkheden. Want Pater-Davidsherten horen in China thuis, dus is voor al diegenen die hielpen om ze daar te doen terugkeren die moeite een vanzelfsprekende taakvervulling.

Dat geldt voor de hele lijst van veelsortige projecten die het Wereld Natuur Fonds in die kwart eeuw opzette in vrijwel alle hoeken van deze mooie wereld, met Nederland nadrukkelijk daarbij inbegrepen. Zowel wanneer het gaat om het financieren van een zo kostbaar project als een educatieve Panda Natuurbus als om de 300 gulden die een buurthuis in Brabant net te kort komt om zijn milieu-voorlichting te completeren.

Het is te hopen dat diezelfde vanzelfsprekendheid waarmee u nu met z'n ruim 215.000 WNF-donauteur bent van een zo gezonde besmettelijkheid is, dat wij in 1988 de kwartmiljoenste kunnen noteren. Maar dat laten wij met vertrouwen aan u over.

De Redactie

Het is de plicht van de mensheid landschappen als deze, met alles wat erop leeft en groeit, verantwoord te beheren. (Kenia, Afrika)

alom te koop vindt in winkels en kramen, die voorjaarsbloei van nature.

Ga je naar een bloemist met de vraag hoe het zo'n hyacint gelukt is om in zo'n oneigenlijke tijd in bloei te komen, dan heb je kans dat hij zegt: 'Dat is niet het werk van die bol geweest. Dat hebben wij voor elkaar gebokst'. Met vervolgens een vakverhaal over broeien, behandeling met daglicht, voortrekken en nog zo wat operatieve termen, ten slotte samengevat in: 'Wij hebben de natuur een handje geholpen'. Dan vraag je je af: Is dat zo? Die hya-

dan lijdt het geen twijfel of de natuur zichzelf redt. Ook al zouden wij mensen ons zo gedragen dat wij onszelf als soort uitroeiden of zelfs deze hele aarde opbliezen, de natuur, het kosmisch bestel, zou onverdroten voortgaan. Eén druppel minder doet niets af aan het getij van de oceaan. Duiden wij echter met 'de natuur' de landschappen van deze aarde aan, daarbij inbegrepen de planten- en dierenwereld, dan ligt het met die hulp anders. Dan mogen, ja móeten wij als mensheid onszelf belast weten met de taak van rentmeester en van hulpverlener

De geïmporteerde conteira (Hedychium gardnerianum) komt van oorsprong uit de Himalaya. De plant is uit stertuinen ontsnapt en vormt door zijn woekeractiviteit een bedreiging voor de inheemse flora van de Azoren.

staan zijn echter een goed begin. De oorspronkelijke laurier-boomhei-jeneverbes-begroeiing boven de 400-500 m hoogte in de wolkenwoudzone (cloud forest) is helaas beperkt tot kleine stukken steile helling op het oostelijke deel van het eiland, waar minder mensen en koeien voorkomen dan in het midden en westen. Men probeert nu wel deze restanten intact te laten.

Grote milieuproblemen kent het eiland (nog?) niet, hoogstens een huishoudelijk-afvalprobleem. De wegbermen vertonen daarvan de

duidelijke sporen; het zomaar weggooien van lege blikjes is een normaal verschijnsel. Industrie is er weinig en de enkele keren dat er geen hoge druk heerst, waait de wind de uitlaatgassen van de auto's en de vele autobussen wel weg over de oceaan, die deze betrekkelijk geringe vervuiling nog wel aankan. De weilanden zijn bloemrijk met een 'natuurlijke begroeiing'; er wordt geen kunstmest gebruikt en volgens onze zegsman worden er ook weinig bestrijdingsmiddelen gebruikt. Wat de milieufactoren betreft is

een herstel van de oorspronkelijke flora dus best mogelijk en natuurbeheer kan hier veel aan doen.

San Miguel is nog veelkleurig groen, met blauwe hortensialinten tussen de weilanden. De Japanse cederbossen geuren heerlijk en de kagebieden met de gele Hedychiums zijn prachtig. Maar het is wel heel ander groen dan zo'n 500 jaar geleden toen de bewoning door mensen op gang begon te komen. De ingevoerde soorten verstikken de oorspronkelijke eilandplanten. Hier gaat het niet om de kwalijke effecten van ingevoerde geiten of konijnen, maar om andere plantesoorten, die als concurrent optreden. Aangezien de milieu-omstandigheden voor de endemische flora nog goed genoeg zijn, zal de mens die het bestaande evenwicht heeft verstoord, door actief ingrijpen de indringers weer moeten terugdringen ten voordele van de laatste restanten van de inheemse flora.

Als niet snel veel meer aandacht hieraan wordt besteed en een breed maatschappelijk draagvlak voor een goed natuurbeheersbeleid tot stand komt, zullen de oorspronkelijke endemische plantesoorten spoedig helemaal zijn uitgestorven. Behalve de hortensia, want die is een soort nationaal handelsmerk geworden voor de toeristen-industrie, en wordt bewust aangeplant, ook langs nieuwe wegen. □

biogram

Potvissen bij de Azoren

Het onderzoek met het zeilschip Tulip in de Indische Oceaan heeft een staartje gekregen. Nadat eerst een soortgelijk onderzoek aan potvissen bij de Galapagos-eilanden was begonnen wordt er dit jaar werk uitgevoerd aan de potvissen bij de Azoren. De Azoren staan van oudsher bekend om hun potvisgronden. Amerikaanse walvisvaarders 'ontdekten' de Azoren al in 1765 en zijn er 150 jaar gebleven. Vervolgens zetten de Azoreanen de

walvisindustrie voort op grote schaal. De piek van de jacht was in de Tweede Wereldoorlog, toen in één jaar 700 dieren werden gevangen. Sindsdien zijn de vangsten sterk gedaald en betrof het meestal alleen kleinere dieren. De laatste potvis werd in 1984 geschoten. De eigenaar van het bedrijf dat de walvissen verwerkte overleed in dat jaar en de walvisindustrie is voorlopig gestopt. Het Azorenproject heeft als belangrijkste doel te onderzoeken of het mogelijk is om 'whale watching' (walvissen kijken) tot een toeristische attractie te maken, zoals dat ook gebeurt in de baai van Californië.

Daartoe wordt onderzoek gedaan naar de verdeling van potvissen over de

wateren rond de Azoren en hun gedrag. Men maakt vooral gebruik van akoestische technieken, die met de Tulip zijn ontwikkeld bij Sri Lanka. Tegelijk tracht men de Azorische bevolking te interesseren in een dergelijke industrie, die de sterk gedecimeerde potvispopulatie niet in gevaar brengt.

Het project staat onder leiding van Jonathan Gordon uit Cambridge, die eerder op de Tulip meevoer. Ook op de Azoren wordt een zeilboot gebruikt, mede omdat is gebleken dat walvissen daarmee beter zijn te benaderen.

Kees Lankester

Vroeger en nu in duizendtallen op de Azoren aanwezig: de blauwe hortensia (*Hydrangea macrophylla*).

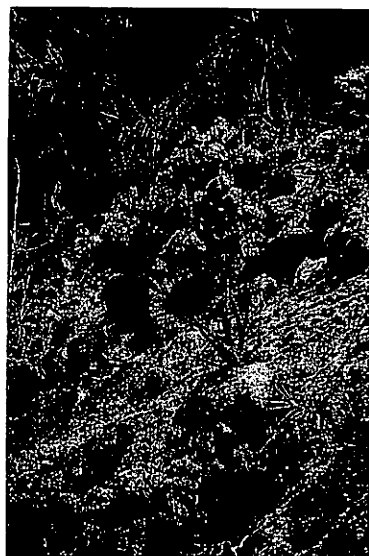
bundig op de walletjes van grote stukken lava. Koeien: 250.000 zijn er, net zoveel als Azoreanen op de negen eilanden samen.

In de laatste dertig jaar zijn veel Azoreanen geëmigreerd naar de VS en Canada, nadat ze de eilanden hadden omgetoverd in volkomen door mensen beheerste groene bergen. Door die emigratie liep de bevolking terug van 300.000 tot 250.000. Toch is de bevolkingsdichtheid op het 65 km lange San Miguel nu nog net zo hoog als in België, met de bewoning geconcentreerd aan de kust. Op de vlakkere delen van de berghellingen vindt men weilanden en sui-

kerbieten als in Noord-Europa, maar ook tabak, theeplantages en in de rivierkloven bananen. Grote kwekerijen van ananas en passievruchten zorgen voor de export van vruchtensappen.

Het oorspronkelijke bos is vrijwel verdwenen; de berghellingen die te steil zijn voor de koeien zijn beplant met Japanse ceders (*Cryptomeria japonica*), waarvan het hout naar Europa wordt geëxporteerd. Deze export neemt af nu we niet zoveel potloden en sigarenkistjes van cederhout meer gebruiken.

Overal waar de ceders worden gekapt komt onmiddellijk een ondoordringbaar dichte begroeiing van frisgroene conteira's (*Hedychium gardnerianum*) op. De bloemen van de Hedychium zijn prachtige, gele dikke kaarsen, net zo fascinerend als de blauwe hortensia's. Alleen, de Hedychiums woekeren sterk en beconcurreren de endemische planten, zodat deze door plaatsgebrek verdwijnen. De oorspronkelijk uit de Himalaya afkomstige Hedychium is uit siertuinen ontsnapt en op hol geslagen. De plant wekt nu heel ge-

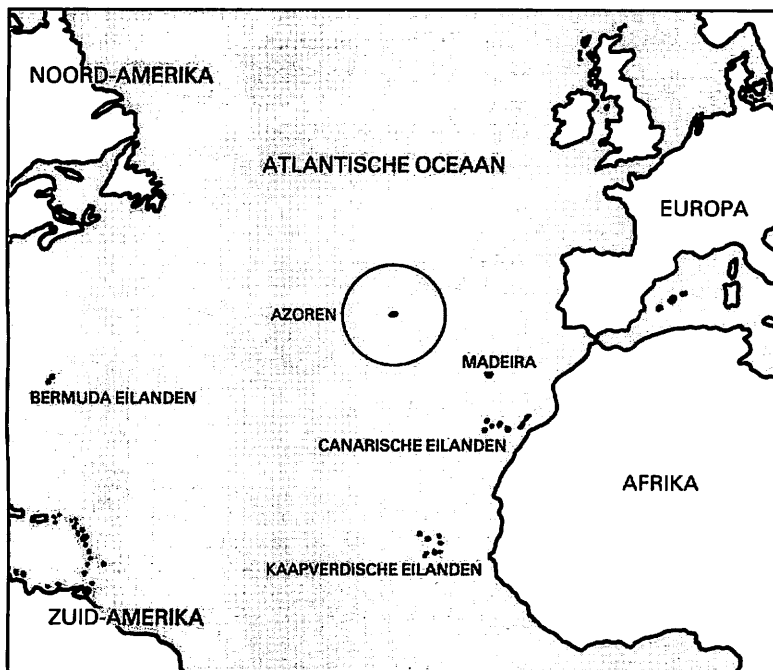

Erica azorica, een enkele meters hoog wordende boomhei, behoort tot de oorspronkelijke begroeiing van de Azoren.

mengde gevoelens, mooi om te zien, maar verstikkend voor de natuurlijke flora. Een andere plant die gemengde gevoelens opwekt in San Miguel is de *Lantana camara* uit Brazilië, die ook als tuinplant aardig is maar verwilderd een plaag vormt. Een derde bedreiger van de inheemse flora is de *Pittosporum undulatum*, een struik uit Australië die in de seminatuurlijke stukjes bos een vergelijkbare rol speelt als bij ons de Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*) of bospest.

Actieve natuurbescherming is nog maar net begonnen op San Miguel. Er is een afdeling van de Portugese Organisatie voor Natuur- en Vogelbescherming (Divisão de Conservação de Natura e Ornitologia). In het waterwingebied van de hoofdstad Ponta Delgada worden ook de inheemse planten beschermd, in samenwerking met de Universiteit van de Azoren en het internationale Wereld Natuur Fonds (WWF). Onze indruk van dit gebied was echter meer die van een cederplantage met wat parkaanleg dan een natuurgebied. Het feit dat er wel enkele endemische soorten worden gevonden en het verzoek aan het publiek om de planten te laten

De Azoren bestaan uit negen vulkanische eilanden en liggen tussen de continenten Amerika, Afrika en Europa in de Atlantische Oceaan. De eilanden behoren tot Portugal.

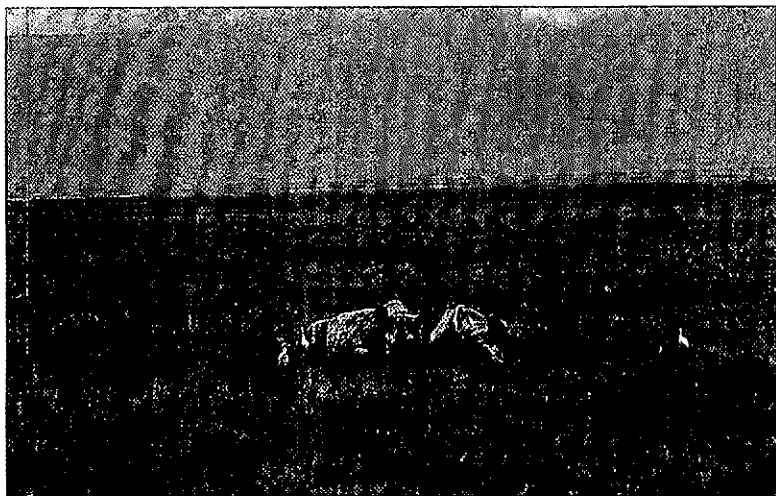

komsten in het land sterk toe en kwam de jambia binnen het bereik van velen. De vraag naar hoorn nam toe en Noord-Jemen werd de belangrijkste importeur.

Volgens dr. Martin was er in de periode 1972-79 jaarlijks gemiddeld 8 ton (!) hoorn op de wereldmarkt. Het feit dat een neushoorn gemiddeld 1,5 kilo hoorn oplevert, geeft wel aan hoe omvangrijk het effect van de handel is. Het overgrote deel van de hoorn komt van de Afrikaanse soorten. Van de Indische en Sumatraanse neushoorn komt per jaar 'slechts' 40 resp. 10 kilo hoorn op de markt. Slechts tussen aanhalingstekens, want die tien kilo bij voorbeeld vertegenwoordigt nog altijd 5% van de totale populatie van de Sumatraanse neushoorn.

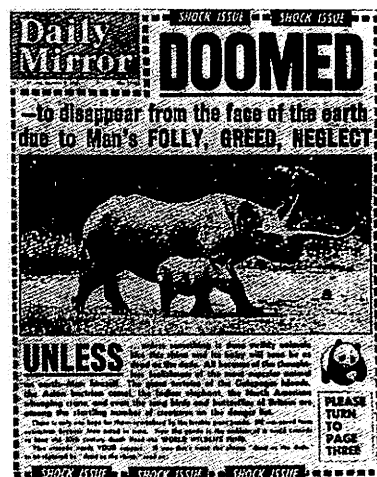
Enige hoop kan men putten uit het feit dat in de periode 1980-84 de jaarlijkse markt was afgenomen tot 3 ton. Een afname die ook wordt weerspiegeld in de cijfers van de belangrijkste handelaar in Noord-Jemen. In de periode 1980-84 verhandelde hij 1000 kilo per jaar, in 1985 nog 475 kilo en in 1986 nog maar 100 kilo. Men dient echter wel te bedenken dat deze trend ten minste voor een deel werd veroorzaakt door het 'opdrogen' van de bron: de neushoorn.

Veel rust werd de zwarte neushoorn in de afgelopen tijd niet gegund. Goed bewapende stroopers waren in zijn hele verspreidingsgebied actief en zorgden ervoor dat er van de 100.000 exemplaren in 1961 nu nog hooguit 4000 over zijn.

Totale stop

Om de handel helemaal gesloten te krijgen vroeg het Wereld Natuur Fonds enkele maanden geleden aan alle regeringen hun voorraden van neushoorn-hoorn te vernietigen of over te brengen in een centrale, goed bewaakte opslagruimte. Zo'n 'Fort Knox' voor hoorn zou een eind kunnen maken aan het stelen en weglekken van regeringsvoorraden naar illegale handel. Ook op de laatste conferentie van CITES, het Verdrag inzake de Internationale Handel in bedreigde Planten en Dieren, werd aangedrongen op een effectieve, totale stop van de handel in neushoorn-producten. De verdragspartijen werden verzocht met alle geoorloofde middelen – inclusief economische, politieke en diplomatieke – zo'n totale stop af te dwingen bij landen die, zoals Burundi en de Verenigde Arabische Emiraten, de handel toch oogluikend toestaan. Dat zo iets kans van slagen heeft, blijkt uit de resultaten die geboekt zijn in Noord-Jemen. Daar heeft overleg met de autoriteiten geleid tot de opstelling en uitvoering van een 6-punts actieprogramma. Belangrijke onderdelen daarvan zijn het afschaffen van de invoerrechten op hoorn van de waterbuffel (ter bevordering van het gebruik daarvan als

De Daily Mirror van maandag 9 oktober 1961.

vervanging van neushoorn-hoorn), een verbod op de export van neushoorn-hoorn (belangrijk omdat het 'afval' dat vrijkomt bij het snijden van de jambia-heften voor \$ 200 per kilo wordt geëxporteerd naar Azië) en het intrekken van de vergunning van handelaars die doorgaan met het verkopen van neushoorn-jambia's.

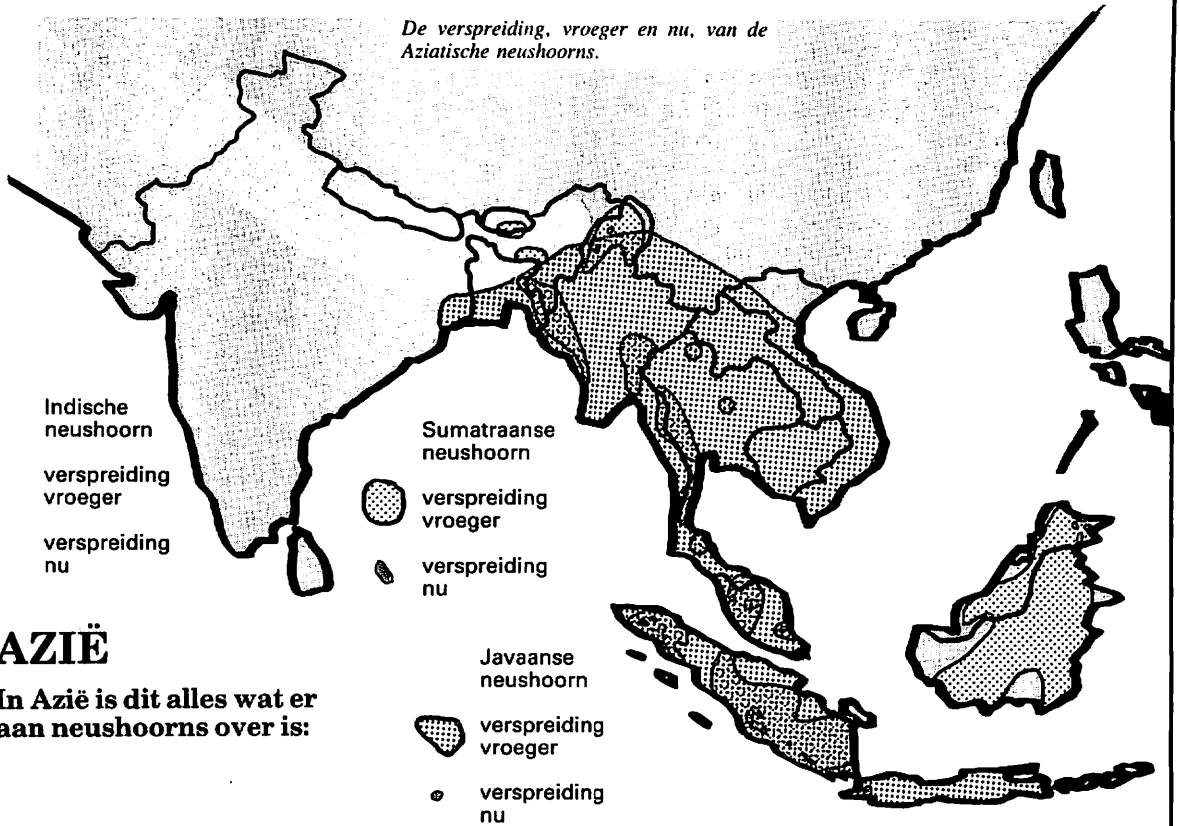
... als de dodo

De titel van dit artikel werd ontleend aan de voorpagina van een ruim 25 jaar geleden verschenen aflevering van de Engelse Daily Mirror. Daarin vroeg het Wereld Natuur Fonds aandacht voor de situatie van de neushoorns die volgens de krant spoedig zo dood zouden zijn als de dodo, tenzij er snel iets zou gebeuren om het tij te keren.

De populatie van de neushoorns nam in de afgelopen kwart eeuw nog sterk af. Het inzicht in wat voor actie nodig is om de neushoorn te behouden en de bereidheid om op te treden, namen in diezelfde tijd echter toe. Tot nu toe heeft de winst aan kennis en actiebereidheid de teruggang van de neushoorns niet kunnen stoppen. In de zeer nabije toekomst zal blijken of het er toch nog van zal komen. Zo niet, dan is de neushoorn binnenkort echt zo dood als de dodo. □

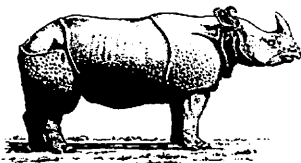
De verspreiding, vroeger en nu, van de Aziatische neushoorns.

AZIË

In Azië is dit alles wat er aan neushoorns over is:

*** 1700 Indische neushoorns**
De meeste daarvan, ongeveer 1335 stuks, leven in India. Sinds 1982 is er in de belangrijkste Indiase populatie (in de staat Assam) hevig gestroopt, o.a. een gevolg van een flinke stroom automatische wapens vanuit de buurstaat Nagaland. Ten minste 233 neushoorns werden tussen 1982 en 1985 in Assam afgeslacht. De

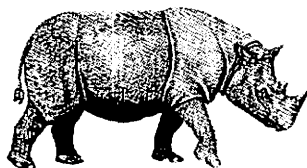
Indische neushoorn

hoorn werd geëxporteerd naar Singapore. Nepal heeft de resterende 375 stuks. In de laatste 10 jaar is daar erg weinig gestroopt, voornamelijk omdat de neushoorns aan de koning behoren. Deze heeft 500 koninklijke Nepalese soldaten

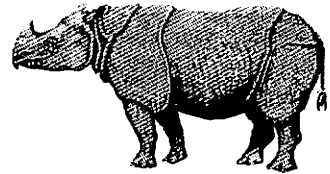
aangesteld om ze te bewaken. Er wordt ook vrijwel geen hoorn gebruikt in Nepal, wel – in beperkte mate – huiden voor religieuze doeleinden.

*** 400 – 800 Sumatraanse neushoorns**

In Indonesië beperkt tot Sumatra. De soort werd gestroopt en de hoorn werd geëxporteerd naar Singapore; dit stopte in oktober 1986. Ook de consumptie in Indonesië zelf – voornamelijk door Chinese immigranten – is teruggelopen. In 1980 was neushoornhoorn nog in 27% van de apotheken in Jakarta te koop, in 1986 in nog maar 6%.

Sumatraanse neushoorn

Javaanse neushoorn

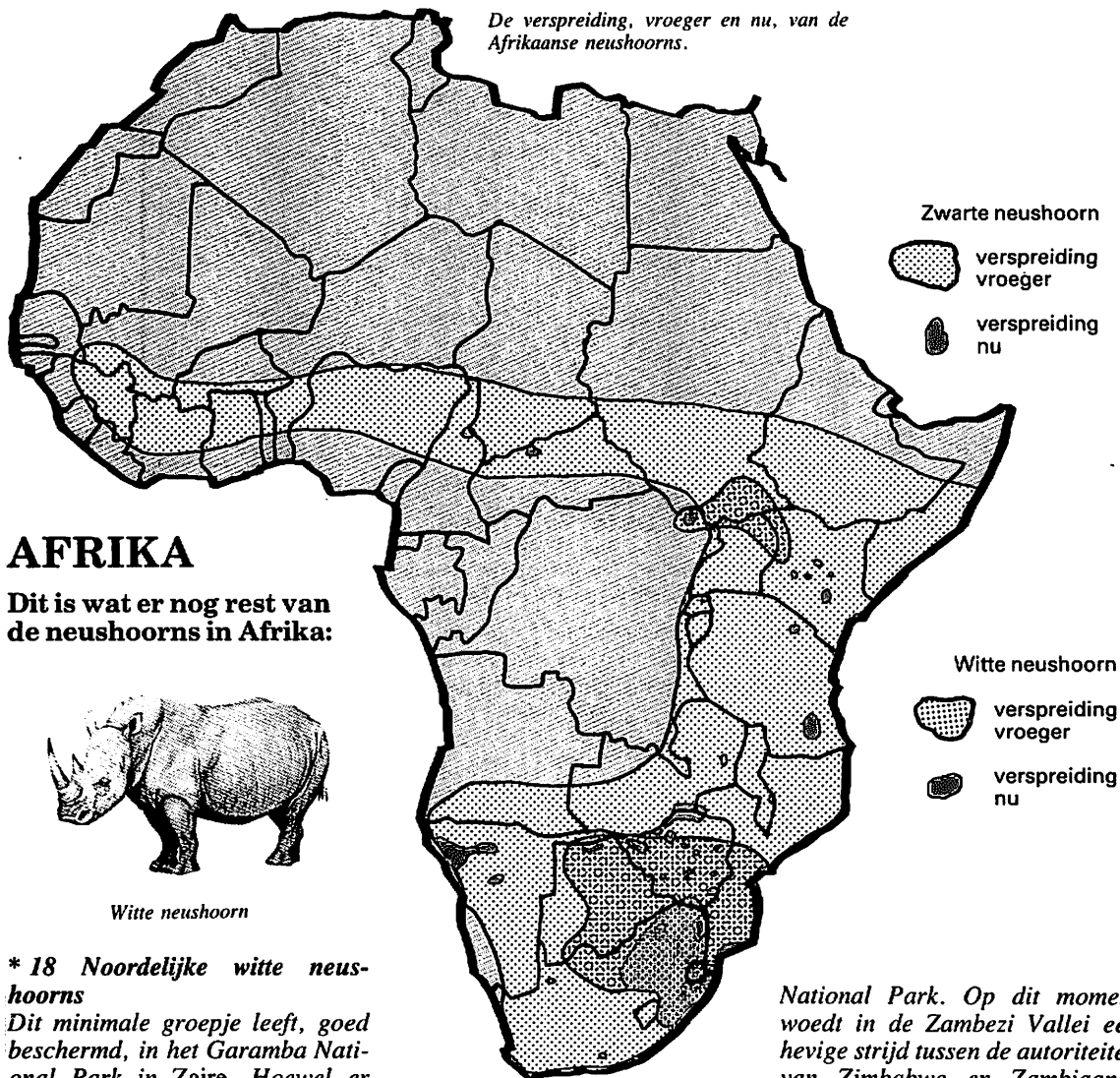
Maleisië telt 120 dieren. De meest kwetsbare populatie (ca. 50) leeft in Sabah, waar sinds 1982 ten minste 12 dieren werden gestroopt. In Maleisië worden hoorns en huiden nog steeds gebruikt. Er is een fokprogramma opgestart.

*** minder dan 60 Javaanse neushoorns.**

Beperkt tot Java (Indonesië). Alle dieren zitten in een reservaat (Ujung Kulon) op de westpunt van het eiland. In 1967 werd de bewaking daar verbeterd en sinds die tijd is maar één neushoorn gestroopt, in december 1984.

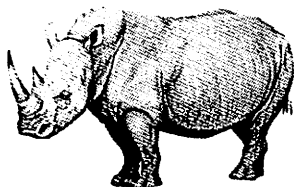

De verspreiding, vroeger en nu, van de Afrikaanse neushoorns.

AFRIKA

Dit is wat er nog rest van de neushoorns in Afrika:

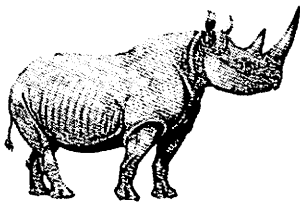
Witte neushoorn

* 18 Noordelijke witte neushoorns

Dit minimale groepje leeft, goed beschermd, in het Garamba National Park in Zaire. Hoewel er sinds april 1984 geen neushoorns meer gedood zijn, neemt de druk van stropers in het park de laatste tijd weer toe. Enkele olifanten werden hiervan al het slachtoffer.

* 4000 Zuidelijke witte neushoorns

De meeste, 3500 stuks, leven in Zuid-Afrika. Hier is in de afgelopen tijd niet meer gestroopt, maar toch werd er hoorn (waarschijnlijk oude voorraad) illegaal geëxporteerd naar Macao en (waarschijnlijk) Taiwan. In het land zelf mag hoorn niet gebruikt worden, maar dat gebeurt soms nog wel. In Zimbabwe zit ook nog een stabiële populatie van 200 dieren.

Zwarte neushoorn

* 4000 zwarte neushoorns

De grootste groep, minstens 1700 dieren, leeft in Zimbabwe. In de periode juli 1984 tot april 1987 zijn echter minstens 250 dieren gedood in de Zambezi Vallei. Daarnaast werden ten minste 10 dieren gedood in het Gonarezhou

National Park. Op dit moment woedt in de Zambezi Vallei een hevige strijd tussen de autoriteiten van Zimbabwe en Zambiaanse stropers.

Kleinere populaties leven nog in Kenia (450 stuks; de teruggang van 95% in de laatste 17 jaar lijkt nu grotendeels gestopt), Mozambique (minder dan 500, van de duizenden die er in 1970 waren), Namibië (350 stuks, relatief veilig in het Etosha National Park en nog eens 82 'woestijn'-neushoorns in Kokoland en Damaraland), Zuid-Afrika (600 stuks, relatief veilig), Tanzania (circa 500 stuks, na een teruggang van 90% in de laatste 10 jaar), Zambia (minder dan 500, van de duizenden die er midden jaren zeventig nog zaten, en het stropen gaat door).

dood, ging midden 1985 operatie 'Stronghold' van start. Een controversiële operatie omdat stropers nu zonder pardon door patrouilles worden neergeschoten. Sinds 1985 zijn het nu dus niet alleen meer neushoorns die het slachtoffer worden: 29 stropers vonden reeds de dood en 8 raakten er gewond in botsingen tussen anti-stroppers-patrouilles en groepen goed bewapende stropers. 21 Stropers werden opgepakt en veroordeeld tot gevangenisstraffen van 6 - 11 jaar.

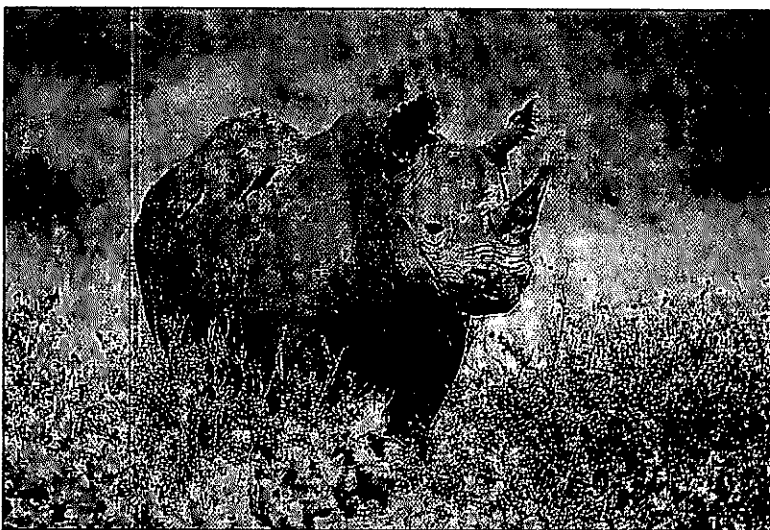
Een drastische maatregel is ook het overbrengen van neushoorns uit de Zambezi Vallei naar omheinde wildreservaten en ranches in Zimbabwe. Sinds 1984 zijn zo 240 zwarte neushoorns verplaatst.

Kenia

Een zelfde maatregel wordt ook toegepast in Kenia, waar de zwarte neushoorn in 17 jaar terugviel van 20.000 tot 400 exemplaren. Het speciaal voor dit doel opgerichte Rhino Rescue Fund is op dit moment bezig binnen bestaande reservaten 3 gebieden te omrasteren waar zwarte neushoorns in ondergebracht kunnen worden. Met dit project is een totaalbedrag van ca. 4 miljoen gulden gemoeid. Met steun van het Wereld Natuur Fonds heeft men reeds een eerste neushoornreservaat kunnen omrasteren. Om de omvang van zo'n onderneming te schetsen: er werden 40 km weg aangelegd en 74 km brandgang. Ten behoeve van de watervoorziening werden putten geslagen en windmolens, watertanks en drinkbakken geplaatst. Voor de omheining zelf waren 11.038 hekpalen nodig, waartussen 880 kilometer hoogspanningsdraad gespannen werd op 66.228 isolatoren. Prijskaartje: 1,2 miljoen gulden.

Handel

Naast inspanningen in het veld zijn ook maatregelen nodig om de handel in hoorn en de produkten daarvan te stoppen. De belangrijkste

De zwarte neushoorn heeft een donkergrijze huid, maar neemt door zijn modder- en stofbaden meestal de kleur aan van de grond waarop hij leeft. Met zijn puntige bovenlip kan hij gemakkelijk twijgjes vastpakken om ze op te knabbelen.

ste toepassing vindt de hoorn in de Oosterse geneeskunst en in het heft van de 'jambia', een dolk die hoort bij de traditionele kleding in

Noord-Jemen. Vóór 1970 konden alleen de allerrijksten in Jemen zich zo'n jambia veroorloven. Maar na de oliecrisis namen de in-

Zambia, de Verenigde Arabische Emiraten en Burundi zijn belangrijke schakels in de wereldwijde handel in neushoorn-hoorn.

